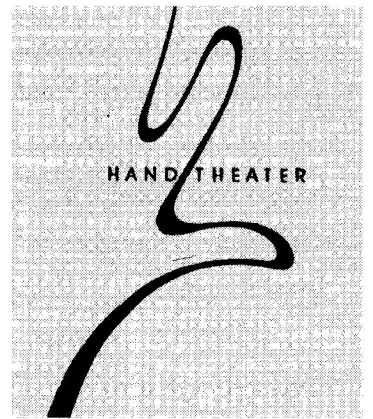


Zilverkleurige trappen die naar de hemel reiken tegen een zwarte achtergrond. Dat was het decor waarmee het Handtheater de sketch 'Tussen wal en schip' presenteerde op de werkconferentie 'Een drempel lager'. De naam van dit stuk is later veranderd in 'De ladder op'. Het stuk was voor doven een schreeuw van herkenning. Zo is het, zo was het en zo zal het altijd blijven als er niets verandert. Doof en horend... wie ben ik? Wie ben jij? Ik ben ik, jij bent jij. Ik ben doof, jij bent horend. Maar... ik kom naar je toe. Dat is het doel: begrip voor het feit dat doven naar de hemel moeten reiken om zich aan te passen aan horenden. Wij doven moeten alsmaar omhoog klimmen. Komen de horenden ook eens de trappen af, omlaag naar ons?



TUSSEN WAL EN SCHIP OF DE LADDER OP

John van Gelder en Jean Couprie van het Handtheater hebben met dit theaterstuk een knappe prestatie geleverd. In vijftien minuten wisten zij het hele dovenprobleem in vooral werksituaties te vangen door middel van korte scènes in Nederlandse Gebarentaal. Situaties die elke dove wel eens meegemaakt heeft. In het stuk was ook gebarenpoëzie verwerkt.

Doven moeten praten, zegt de horende maatschappij. Maar verlangt diezelfde maatschappij ook van blinden dat zij moeten zien? Welnee. Zeggen horenden tegen mensen in een rolstoel dat zij moeten lopen? Welnee. Toch worden er van doven onmogelijke dingen geëist. Doven moeten studeren. Maar als het er op aan komt krijgen ze geen of weinig hulp. Het verkrijgen van een doventolk is een lot uit de loterij en voor maar weinig doven wegge-

legd. Jammer, zegt de maatschappij. Moet je maar beter liplezen. Wat hetzelfde is als aan een blinde te vragen een schilderij te bekijken.

Dat was in het kort waar dit theaterstuk om draaide. Over de inhoud: wat doven meemaken als ze verder willen leren omdat hun huidige werksituatie te geestdodend is. John opent het stuk met een beschrijving van het werk van een dove aan de lopende band. Dag-in dag-uit ziet hij flessen aan de lopende band voor zich voorbijgaan. Op het laatst droomt en denkt hij flessen, overal ziet hij flessen. Hij wil iets anders en probeert dat uit te leggen aan de bedrijfsarts. Hij wil studeren. Maar de dokter zegt dat hij eerst maar eens goed moet leren praten. John gaat naar een trap, wijst naar zichzelf - *wie ben ik* - wijst naar boven - *wie ben jij* - en klimt de trap op in een poging toenadering te zoeken met

wat daarboven is: de horende maatschappij. Een indrukwekkende opening, die zich ook met Jean herhaalt nadat deze een andere werksituatie als dove beschrijft en de poging daaruit te komen.

Het lijkt mij goed dit theatergebeuren zeer uitgebreid te beschrijven. Waarom? Omdat dit theaterstuk meer dan duizend woorden duidelijk maakt hoe droevig het is gesteld met de pogingen van doven hogerop te komen, verder te studeren. De maatschappij maakt ze dat om verschillende redenen onmogelijk.

Het decor telt vijf uitgeklapte aluminium trappen, naar een ontwerp van John van Gelder. Hierna volgt een bijna letterlijke beschrijving van het stuk, naar een idee van John van Gelder en Mieke Julien. De tekst is van Jean Couprie en John van Gelder.



**Jean Couprie en
John van Gelder**

*Foto: Louis
Vlaarkamp*

Inhoud 'TUSSEN WAL EN SCHIP'

John: Vroeger bracht ik heel wat jaren door op een dovenschool. Daarna wilde ik fotograaf worden, maar daar moest ik eerst voor studeren. Toen zei de maatschappelijk werkster van de school: 'Een doof iemand kan geen fotograaf worden. Je kan beter met je handen gaan werken, bijvoorbeeld op een fabriek.'

*ver ben jij
en hier sta ik
wie ben jij
en wie ben ik?
jij bent horend
en ik ben doof
wat zeg je?
ik versta je niet
wat bedoel je?
ik weet het niet
ver ben jij
maar ik kom
naar je toe*

Jean: Een tijdje geleden was ik op zoek naar werk. Ik keek in de krant en zag een advertentie staan voor groepsleider bij geestelijk gehandicapte kinderen. Ik schreef een brief en werd opgeroepen voor een sollicitatiegesprek. Ik zat tegenover de personeelschef. Hij gaf me allerlei informatie over het werk. Een half uur lang hadden we een prima gesprek. Toen vroeg hij of ik koffie wilde. 'Graag,' zei ik. Hij ging weg om koffie te halen.

De personeelschef had een verslag gemaakt van het gesprek en ik was heel nieuwsgierig naar wat hij had opgeschreven. Ik draaide het papier om en wat las ik? Dat ik niet goed kon liplezen. Vreemd, terwijl we zo'n goed gesprek hadden. Ik draaide het verslag om en de man kwam weer terug.

'Wat bedoelt u daarmee?' vroeg ik en wees op de aantekeningen. 'Dat ik niet goed kan liplezen?' Hij werd er nerveus van. 'Dat mag u niet lezen,' zei hij. 'Nee, wat bedoelt u daarmee?' herhaalde ik. 'Ik kon u prima volgen.' 'Maar u kunt niet 100% liplezen,' zei de man. 'Nee, dat klopt,' zei ik, 'doven kunnen niet 100% liplezen. Maar ons gesprek verliep uitstekend en ik begreep alles. Neemt u me aan of niet?' Ik werd afgewezen. Dat was wel slikken.

(gedicht)

John: Ik werkte aan een lopende band in een fabriek. We maakten flessen schoon. Aan een stuk door rolden de flessen voorbij. Toen de bel voor de pauze ging, hielden mijn collega's op met wer-

ken. Ik werkte door, totdat mijn chef mij waarschuwde dat het pauze was. Ik zette de band stil en ging naar de kantine. Daar stond ik in de rij, pakte een dienblad en zette er een kop koffie op. Ik ging zitten aan een tafeltje en pakte een boterham uit mijn broodtrommel. Mijn collega's waren aan het kaarten, spraken met elkaar en barsten af en toe in lachen uit.

Na de pauze ging ik weer aan het werk, zette de lopende band weer aan tot de flessen voor mijn ogen duizelden. Ik was zo kwaad, zo gefrustreerd. De flessen kwamen mijn strot uit, ik had geen enkele communicatie. Dus ging ik naar de bedrijfsarts. Ik legde hem uit dat ik niet langer meer tegen het gebrek aan communicatie kon.

'Dan moet u maar beter leren praten,' zei de dokter.

'Wat zegt u? Zegt u soms ook tegen iemand in een rolstoel dat die beter moet leren lopen? En tegen een blinde dat die beter moet leren kijken naar de kleuren op een schilderij? En u, met dat halve brilletje, zet dat ook maar af! Ja, natuurlijk ziet u dan wazig, maar leert u eerst maar eens beter zien!' Daar had de arts niet van terug.

(gedicht)

Jean: Een tijdje terug reed ik in mijn auto, toen ik een aanrijding kreeg. Het was niet mijn schuld, maar van die andere man. Ik stapte de auto uit en de man begon te schreeuwen.

'Rustig,' zei ik, 'ik ben doof.' Dat maakte hem nog wilder. 'Doof? Dan mag je geen auto rijden! Gek! Idiot!' schreeuwde hij.

Er kwam een agent bij. De man klampte de agent meteen aan en begon tegen hem te praten. Ik kwam er niet meer tussen, verstond natuurlijk

niet waar ze het over hadden en wachtte geduldig af.

'Het is uw schuld,' zei de agent.

'Wat?! Nee, het is niet mijn schuld. Hij maakte een fout.' En ik legde hem precies uit hoe het was gebeurd.

De agent moest toegeven dat ik gelijk had.

(gedicht)

Nu lopen John en Jean ieder naar een trap en klimmen naar boven.

*jij bent niet ver
en ik ben hier
jij bent horend
en ik ben doof
wat zeg je?
ik weet het wel
wat bedoel je?
ik weet het wel
jij bent niet ver
en ik ben hier
maar ik kom
naar je toe
voor een ontmoeting*

John en Jean klappen de trappen in en leggen deze plat op de grond. Samen lopen ze - heel symbolisch - met gemak over de trappen heen. Einde stuk.

Het stuk, dat eigenlijk gemaakt was voor de werkconferentie 'Een drempel lager' in Amsterdam, werd op verzoek nogmaals opgevoerd in De Gelderhorst, het tehuis voor oudere doven in Ede tijdens een avond voor hun vrijwillige medewerkers. Het diende als uitgangspunt voor een discussie daarna. De vrijwilligers waren onder de indruk, evenals de paar aanwezige doven die voortdurend knikten tijdens het stuk, omdat ze de situaties maar al te goed herkenden. 'Tussen wal en schip' dat ondertussen 'De ladder op' was gaan heten, werd tevens ge-

speeld op de Werelddovendag in Eindhoven. Die dag had als thema 'Met het oog op de toekomst'. Jean Couprie en John van Gelder hebben het stuk speciaal voor deze dag uitgebreid met het volgende slot:

Jean: *Ik ken een dove onderwijzer*

John: *Ik ken een dove maatschappelijk werker*

Jean: *Ik ken een dove dokter*

John: *Ik ken een dove tandarts*

Jean: *Ik zie in de toekomst een dove psychiater*

John: *Ik zie in de toekomst een dove minister*

Jean: *Ik zie in de toekomst een dove professor*

John: *Ik zie in de toekomst een dove bisschop*

Samen: *Doven kunnen alles!*

Daarna kwamen er allemaal andere doven het podium op, om te vertellen wat zij in de toekomst zagen: een dove directrice van de consumentenbond, een dove piloot, dramatherapeut, eerste minister en astronaut, enzovoort.

Elke horende zou dit stuk moeten zien. En elk bedrijf dat doven in dienst heeft zou 'De ladder op' moeten laten opvoeren. Pas dan zal bij de horende collega's het besef doorbreken hoe moeilijk doven het hebben om dag in, dag uit tussen mensen te zitten die ze niet kunnen verstaan en die niet met hen praten - op een enkele uitzondering na. Misschien wordt het dan voor doven ook eens plezierig werken. Misschien komt er dan ook eens begrip.